

ЦЕНТР ПЕРЕПІДГОТОВКИ
ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
КЕРІВНИХ КАДРІВ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ
ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

КАФЕДРА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ

УКРАЇНА ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗДІЙСНЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Навчально-методичні матеріали

КИЇВ
2012

Затверджено навчально-методичною радою Центру перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів органів державної податкової служби України.

Методичні матеріали: "Україна і європейська інтеграція. Основні напрями здійснення європейської інтеграції України"

/ Уклад: к.ф.н. Баранцева К.К. доцент кафедри державного управління та податкової політики К.:ДПС України.2012./

Комп'ютерна верстка: Демченко Г.В.

© Центр перепідготовки
та підвищення кваліфікації
керівних кадрів органів
державної податкової
служби України, 2012.

ЗМІСТ

	стор.
1. Вступ: навіщо державному службовцю знання про ЄС?.....	4
2. Причини європейської інтеграції та підстави створення ЄС.....	5
3. Історія європейської інтеграції: найважливіші кроки.....	8
4. Як функціонує ЄС?.....	10
5. Чим займається Європейський Союз?.....	14
6. Прогрес у побудові єдиного ринку.....	18
7. Розширення ЄС та розвиток відносин із сусідами.....	20
8. Визначення євроінтеграційного курсу України.....	23
9. Нормативно-правові засади регулювання відносини між Україною та ЄС.....	24
10. Зона вільної торгівлі.....	26
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32
ТЕСТОВІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ.....	34

1. Вступ: навіщо державному службовцю знання про ЄС?

Очевидно, будь-якому читачеві відповідь на питання у підзаголовку вступу здається очевидною. Безсумнівно, жоден державний службовець не може залишатися осторонь євроінтеграційної проблематики хоча б тому, що уже 16 липня 1990 тоді ще УРСР проголосила у Декларації про державний суверенітет України, що стратагічною лінією зовнішньої політики України визначається курс на ЄС. Цей курс був закріплений і в Акті від 24 серпня 1991 р., , підтверджувався як схваленими Верховною Радою «Основними напрямками зовнішньої політики України» (1993 р.), так і Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р., N40. Отже, той факт, що зовнішня політика України є орієнтованою на євроінтеграцію, дійсно є значущою підставою для вивчення відповідної тематики державними службовцями під час підготовки, перепідготовки чи підвищення кваліфікації. Але це – лише половина відповіді на питання. Ефективність реформування системи державного управління в Україні, взагалі напрями розвитку внутрішньої політики держави сьогодні безпосередньо визначаються вектором політики зовнішньої, залежать від того, які інтеграційні процеси більше відповідають національним інтересам держави, її цілям та цінностям, і відповідно, які вимоги та умови ставить таке інтеграційне об'єднання перед своїми членами. А залишатися осторонь від процесів регіональної інтеграції сьогодні не в змозі жодна країна. Питання постає лише в тому, яке місце у світі, що глобалізується, ця країна бачить для себе. Адже глобалізація економічних процесів, мондіалізація ринку, орієнтація на ту чи іншу ресурсну базу передбачає, що залишатися осторонь означає або наражати власну державу на зубожіння та технологічне відставання, або піддати її стихійному впливу того чи іншого інтеграційного угруповання, яке виходитиме винятково з власних геополітичних інтересів і може несвідомо, а часто й свідомо, підважувати національні інтереси тих держав, які знаходяться в його зоні впливу (а найчастіше ці процеси відбуваються одночасно). З іншого боку, європейський вибір України, рівно як і її розташування не лише на Європейському континенті, але й в рамках культурного ареалу, який можна визначити як «Західний християнський світ», передбачає звернення саме до досвіду інтеграції цивілізованих демократичних Західних країн, в першу чергу, країн Європи. Отже, свідомою робота на користь власної держави вимагає від державного службовця розуміння того, в чому полягають процеси євроінтеграції не лише на рівні зовнішньої, але й на рівні внутрішньої політики. Саме тому в тексті нашої лекції, присвяченому питанню євроінтеграції України, ми приділяємо велику увагу аналізу причин творення ЄС, переваг, які він приніс державам-членам, спільним політикам ЄС тощо.

2. Причини європейської інтеграції та підстави створення ЄС

Більшість людей, які мало обізнані в питаннях євроінтеграції, певні, що ідеї створення ЄС вперше виникли після Другої світової і мали лише одну мету – створення спільного ринка з метою економічного підйому та процвітання. Але ця думка є далекою від повної відповіді на питання. До того, як стати реальною політичною метою, ідея об'єднання Європи тривалий час була в головах філософів та мрійників і пов'язувалась з прагненням зберегти мир на континенті та врятувати європейські цінності – свободу, демократію, права людини і громадянина, вільний ринок, добробут – від зневаги та руйнування, які проявлялися уже в XIX ст., а реалізувалися у вигляді двох світових воєн. наприклад, уже натхненний гуманістичними ідеалами Віктор Гюго бачив мирні «Сполучені Штати Європи». Однак такі мрії було розбито кривавими війнами, що спустошили континент у першій половині XX століття.

Тим не менш, нова надія постала з-під уламків Другої світової війни. Народи, які під час неї чинили опір тоталітаризму, були сповнені рішучості покласти край міжнародній ненависті й суперництву в Європі та створити умови для тривалого миру. Між 1945 і 1950 роками низка державних діячів, включаючи Робера Шумана, Конрада Аденауера, Альчіде де Гаспері та Уїнстона Черчілля, почала діяти, переконуючи свої народи вступити в нову еру. ***В Західній Європі мало бути створено нові структури, ґрунтовані на спільних інтересах і угодах, що гарантуватимуть верховенство права і рівність між усіма державами.***

Міністр закордонних справ Франції Робер Шуман офіційно озвучив ідею, що належала Жану Моне, і 9 травня 1950 року запропонував створити Європейське об'єднання вугілля та сталі. Тобто у країнах, які колись воювали між собою, виробництвом цієї продукції мав управляти ***спільний наднаціональний орган***. Сировину, яку використовували для воєнних цілей, перетворили на інструмент взаємної злагоди та миру — і це було практично та символічно водночас. І цей проект, який реалізовували 6 держав, виявився вдалим.

Зазирнемо тепер в ближчі до наших днів десятиліття. Європейський Союз сприяв об'єднанню Німеччини після падіння Берлінської стіни 1989 року. Коли у 1991 році розпалася радянська імперія, країни Центральної та Східної Європи, що впродовж десятиліть перебували за «залізною завісою», знову отримали можливість вільно обирати шлях власного розвитку. Багато з них вирішили, що їхнє майбутнє пов'язане з сім'єю демократичних європейських народів. Вісім з цих країн стали членами ЄС у 2004 році, а ще дві держави приєдналися 2007-го.

Процес розширення ЄС триває і нині. У 2005 році розпочалися переговори про приєднання до Союзу Туреччини та Хорватії. Ісландія подала заявку на вступ 2009 року, кілька балканських країн прямують дорогою, яка одного дня приведе їх до членства в ЄС. Очікується, що Хорватія стане 28 державою — членом Європейського Союзу уже у 2013 р.

У ХХІ столітті актуальними для Європи продовжують бути питання безпеки. ЄС має вживати ефективних заходів задля гарантування її своїм членам. Євросоюз повинен конструктивно співпрацювати з регіонами, що межують з його кордонами: з Балканами, Північною Африкою, Кавказом та Близьким Сходом. Він має також

захищати свої військові та стратегічні інтереси, взаємодіючи з союзниками, зокрема в рамках НАТО, а також розробляючи реальну спільну європейську політику безпеки та оборони.

Безпека — внутрішня і зовнішня — є двома сторонами однієї медалі. Боротьба з тероризмом та організованою злочинністю вимагає від поліцейських служб держав-членів тісної співпраці. Створення в межах ЄС «території свободи, безпеки та справедливості», де кожен громадянин захищений законом і всі рівні перед правосуддям — це новий виклик, який потребує тісної співпраці урядів. Має зрости активність та ефективність таких органів, як Європол, Європейська поліцейська служба та Євроюст у зміцненні співпраці між прокурорами, суддями та поліцейськими з різних країн ЄС.

Європейський Союз було створено для досягнення політичних цілей, але він робив це на початку існування і робить зараз за допомогою економічного співробітництва. Частка населення країн ЄС у загальносвітовому відношенні постійно зменшується. Для забезпечення економічного зростання та здатності конкурувати на світовій арені з іншими основними економіками, європейські країни повинні продовжувати процес об'єднання. Жодна з країн ЄС не є досить потужною, щоб самостійно захищати свої інтереси на світових ринках. Для розширення масштабів виробництва та пошуку нових споживачів європейські компанії повинні мати ширший спектр можливостей, аніж лише національний внутрішній ринок. Цю проблему вирішує єдиний європейський ринок, який об'єднує півмільярда споживачів. Для забезпечення того, щоб якомога більше людей могли ним скористатися, ЄС прагне усунути перешкоди на шляху торгівлі й працює над вивільненням підприємств від непотрібних бюрократичних перепон. Проте загальноєвропейська вільна конкуренція має урівноважуватися загальноєвропейською солідарністю (згуртованістю). Це дає очевидні переваги громадянам Європи: коли вони стають жертвами повені або іншого стихійного лиха, то отримують допомогу з бюджету ЄС. Керовані Європейською Комісією структурні фонди заохочують і доповнюють зусилля національних та регіональних органів влади ЄС з подолання нерівномірності розвитку різних регіонів Європи. Кошти з бюджету ЄС та позики Європейського інвестиційного банку використовуються для покращення транспортної інфраструктури в Європі (наприклад, для розширення мережі автомагістралей і швидкісних залізниць), що забезпечує кращий доступ до віддалених районів та стимулює транс'європейську торгівлю.

У 2008 році світова фінансова криза спричинила найрізкіший економічний спад в історії ЄС. Щоб урятувати банки, уряди та інституції Союзу повинні були діяти швидко. Європейський Союз надав фінансову допомогу найбільш потерпілим від кризи країнам. Наявність єдиної валюти допомогла захистити зону євро від спекуляцій та девальвації. Потім, у 2010 році, ЄС та його держави-члени вжили узгоджених заходів зі скорочення державного боргу. Великим викликом для європейських країн у найближчі роки стане спільне протистояння глобальній кризі, пошук шляхів подолання економічного спаду та перехід до стабільного економічного зростання.

Європейські постіндустріальні суспільства стають дедалі складнішими. Хоча рівень життя громадян постійно зростає, суттєва різниця між заможними та бідними залишається. Вона може збільшуватися через такі фактори, як економічний спад, передислокація промисловості, старіння населення і проблеми з державним фінансуванням. Важливо, щоб країни — члени ЄС об'єднали зусилля для розв'язання цих проблем.

Однак спільна праця зовсім не означає розмивання культурних відмінностей та мовної ідентичності кожної окремої країни. Навпаки, численні заходи ЄС допомагають підтримувати специфіку регіонів та багате розмаїття традицій і культур.

Зрештою, кожна із країн ЄС отримує вигоду. Понад 60 років європейської інтеграції продемонстрували, що Євросоюз як єдине ціле є значно більшим, ніж проста сума його складових. Він справляє набагато більший економічний, соціальний, технологічний, комерційний і політичний вплив, аніж його держави-члени в разі, коли б діяли самостійно. Спільні дії та спільні заяви від імені Європейського Союзу продукують додану вартість.

У сучасному світі зростаючі економіки, такі як Китай, Індія та Бразилія, прагнуть стати світовими економічними лідерами поряд зі Сполученими Штатами. Тому сьогодні як ніколи необхідним для держав — членів Європейського Союзу є об'єднання та досягнення «критичної маси», завдяки чому забезпечуватиметься збереження їхнього впливу на світовій арені.

Як ЄС здійснює свій вплив?

- ЄС є провідною силою у світі торгівлі й тому відіграє визначальну роль у міжнародних переговорах — наприклад, у рамках Світової організації торгівлі, до складу якої входять 153 держави, або ж у контексті Конференції ООН щодо зміни клімату;

- ЄС займає чітку позицію з таких вагомих для пересічних людей питань, як охорона довкілля, відновлювані джерела енергії, «принцип обережності», коли йдеться про безпечність продуктів харчування, етичні аспекти біотехнологій та необхідність захисту тих видів тварин, яким загрожує зникнення, і т. ін.

- ЄС залишається на передньому фронті світових процесів, спрямованих на зупинення глобального потепління. У грудні 2008 року Євросоюз в односторонньому порядку взяв на себе зобов'язання до 2020-го р. скоротити викиди парникових газів на 20%.

ЄС прагне сприяти гуманітарним та прогресивним цінностям і забезпечувати такі умови, за яких людина мала б можливість використовувати результати великих сучасних глобальних змін, а не ставала б їхньою жертвою.

Самі лише ринкові сили або ж односторонні дії окремих країн не можуть забезпечити потреби людей. Європейський Союз виступає за таку концепцію людства та суспільну модель, яку підтримує більшість його громадян. Європейці поважають і цінують свою багату спадщину, складовими якої є права людини, соціальна солідарність, свобода підприємництва, справедливий розподіл результатів економічного зростання, право на захищене довкілля, повага до культурного, мовного та релігійного розмаїття, гармонійне поєднання традицій і прогресу.

У грудні 2000 року в Ніцці було ухвалено Хартію фундаментальних прав Європейського Союзу. Сьогодні вона є обов'язковим правовим інструментом для всіх держав-членів завдяки Лісабонському договору, який набув чинності 1 грудня 2009 року. Хартія містить всі права, визнані сьогодні державами — членами ЄС та їхніми громадянами. Ці спільні права та цінності створюють між європейцями відчуття спорідненості.

3. Історія європейської інтеграції: найважливіші кроки

9 травня 1950 року в декларації, проголошеній міністром закордонних справ Франції Р.Шуманом, було запропоновано заснувати Європейське об'єднання вугілля та сталі, результатом чого стало підписання 18 квітня 1951 року Паризького договору. Ним створено спільний ринок вугільної та металургійної галузей шести країн-засновниць (Бельгії, Італії, Люксембургу, Нідерландів, Федеративної Республіки Німеччини та Франції). Метою було забезпечити мир між європейськими переможцями і переможеними у Другій світовій війні, об'єднати їх як рівних партнерів, що співробітничать в рамках спільних інституцій.

25 березня 1957 року шість країн-учасниць уклали Римський договір з метою заснувати Європейське співтовариство з атомної енергії та Європейське економічне співтовариство. Останнє мало створити розширений спільний ринок, який би охоплював велику кількість товарів і послуг. Митні збори між шістьма країнами-учасницями було повністю скасовано до 1 липня 1968 року. Впродовж 1960-х років було також запроваджено спільні політики, зокрема у сферах торгівлі та сільського господарства.

Успіх цих шести країн заохотив Данію, Ірландію та Сполучене Королівство приєднатися до Співтовариства. Перше розширення з шести до дев'яти членів відбулося в 1973 році. Водночас було запроваджено нову соціальну політику та політику з довкілля, а 1975 року засновано Європейський фонд регіонального розвитку.

У червні 1979 року рішучим кроком вперед стали перші вибори до Європейського Парламенту, що пройшли на засадах прямого загального голосування. Ці вибори проводяться кожні п'ять років.

У 1981 році до Співтовариства приєдналася Греція, а 1986 року — Іспанія та Португалія. Це посилює присутність Співтовариства у Південній Європі та, водночас, продемонструвало нагальну необхідність розвитку регіональних програм допомоги.

Світовий економічний спад на початку 1980-х років приніс із собою хвилю «європесимізму». Однак надія знову з'явилася 1985 року, коли Європейська Комісія під головуванням Жака Делора оприлюднила так звану Білу книгу, що містила план завершення формування єдиного європейського ринку до 1 січня 1993-го. Цю амбітну мету було закріплено в підписаному в лютому 1986 року Єдиному європейському акті, який набув чинності 1 липня 1987-го.

Політичний ландшафт Європи різко змінився після падіння Берлінської стіни у 1989 році. Це призвело до об'єднання Німеччини у жовтні 1990-го і процесу демократизації в країнах Центральної та Східної Європи після їх виходу з-під

контролю Радянського Союзу, який припинив своє існування в грудні 1991 року. Водночас держави — члени ЄЕС проводили переговори щодо нового Договору про Європейський Союз, ухваленого Європейською Радою у складі президентів та прем'єр-міністрів у Маастрихті в грудні 1991 року.

Додаючи міжурядового співробітництва (у таких сферах як зовнішня політика та міжнародна безпека) до існуючих систем Співтовариства, Маастрихтський договір створив Європейський Союз. Він набув чинності 1 листопада 1993 року.

Ще три країни — Австрія, Фінляндія та Швеція — приєдналися до ЄС в січні 1995 року, збільшивши кількість його членів до 15.

У цей час перед Європою постають дедалі серйозніші виклики глобалізації. Нові технології та масштабніше використання Інтернету сприяли модернізації економіки, але, разом із тим, породжували соціальні та культурні виклики. Водночас безробіття та зростання витрат на пенсійні виплати тиснуло на національні економіки, в результаті чого нагальним стало питання реформ. Виборці дедалі частіше зверталися до своїх урядів із закликом знайти практичне розв'язання цих проблем. Тому в березні 2000 року ЄС ухвалив Лісабонську стратегію. Її було покликано зробити Євросоюз здатним конкурувати на світовому ринку з іншими великими гравцями, такими як США та нові індустріальні країни. Мета полягала в заохоченні інновацій та бізнесових інвестицій, а також пристосування системи європейської освіти під потреби інформаційного суспільства. Забігаючи наперед, зазначимо, що навесні 2010 року Європейська Рада визнала, що після 10 років Лісабонського процесу окремих його цілей усе ще не досягнуто. В багатьох країнах Євросоюзу високим залишається рівень безробіття і ЄС має сконцентруватися на досягненні економічного зростання та створенні робочих місць. Щоб зробити свою економіку продуктивнішою й підвищити соціальну згуртованість, Європа повинна більше інвестувати в дослідження та інновації, освіту й навчання. Тому за ініціативою Президента Єврокомісії Жозе Мануеля Баррозу Європейська Рада ухвалила нову, розраховану на наступні 10 років стратегію — «Європа 2020». У рамках цієї стратегії 27 держав — членів ЄС повинні:

- посилити роль Європейської Комісії у просуванні процесу, зокрема шляхом поширення «кращої практики» в Європі (відтак вийти за межі виключно міжурядового підходу, відомого як «відкритий метод координації»);
- швидше просуватися до реформи їхніх фінансових ринків і систем соціального забезпечення, зробити відкритими для конкуренції телекомунікаційний та енергетичний сектори;
- вдосконалити системи освіти, запровадити практику допомоги молодим людям у пошуку роботи, сприяти зміцненню зв'язків між університетами та бізнесом, продовжувати про грами «Еразмус», «Леонардо» та «Еразмус Мундус»;
- діяти швидко (наприклад, при гармонізації податкових положень та систем соціального забезпечення) для створення європейського «єдиного ринку» досліджень, уможливлючи вільне пересування Європою науковців, знань і технологій;
- збільшити витрати на дослідження та інновації до 3% ВВП (завдання, яке поставили також перед собою Сполучені Штати).

У другій половині 90-х рр. ЄС починає шлях до реалізації свого найвражаючого на сьогодні досягнення — створення єдиної валюти задля полегшення життя бізнесменів, споживачів та подорожуючих. 1 січня 2002 року євро замінило колишні валюти у 12 країнах, які спільно створили «зону євро». Сьогодні євро є основною світовою валютою нарівні з американським доларом.

У середині 1990-х років розпочалася підготовка до нового безпрецедентного розширення. Заявки на вступ подали шість країн колишнього радянського блоку (Болгарія, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина, Чеська Республіка), три балтійські держави, що раніше входили до складу Радянського Союзу (Естонія, Латвія та Литва), одна з республік колишньої Югославії (Словенія) і дві середземноморські країни (Кіпр та Мальта).

ЄС схвально прийняв цей шанс додати стабільності європейському континентові, поширивши переваги європейської інтеграції на молоді демократичні країни. Переговори про майбутнє членство розпочалися в грудні 1997 року і 1 травня 2004-го до ЄС приєдналися 10 країн-кандидатів. Болгарія та Румунія вступили до Євросоюзу 1 січня 2007 року, збільшивши кількість його членів до 27.

Для вирішення складних проблем XXI століття розширений ЄС потребував простішого й ефективнішого механізму ухвалення спільних рішень. Нові правила були запропоновані в проекті Конституції ЄС, яку підписали у жовтні 2004 року і яка мала б замінити всі чинні договори. Але цей текст було відхилено 2005 року двома національними референдумами. Тому Конституцію замінили на Лісабонський договір, підписаний 13 грудня 2007 року і чинний від 1 грудня 2009-го. Не замінюючи собою попередні договори, він доповнює та змінює їх, а також містить більшість змін, передбачених Конституцією. Наприклад, відповідно до Лісабонського договору, створено посади постійного Президента Європейської Ради та Високого представника ЄС із закордонних справ і політики безпеки.

4. Як функціонує ЄС?

Інституції, що ухвалюють рішення:

Європейський Союз — це більше ніж просто конфедерація країн, але водночас і не федеративна держава. Це, по суті, **новий тип структури**, що не підпадає під жодну традиційну правову категорію. Його політична система унікальна в історичному плані й постійно розвивається впродовж останніх 60 років.

Договори, відомі як «первинне» законодавство, є основою для великого масиву «вторинного», яке вже безпосередньо впливає на повсякденне життя громадян ЄС. Воно складається головним чином із постанов, директив і рекомендацій, ухвалених інституціями Євросоюзу. Ці закони та всі політики ЄС є результатом рішень, ухвалених Радою (що представляє національні уряди), Європейським Парламентом (який репрезентує населення) і Європейською Комісією (незалежний від урядів країн ЄС орган, який захищає колективні європейські інтереси). Інші інституції та органи також відіграють важливу роль.

а. Європейська Рада

Європейська Рада є найголовнішою *політичною* інституцією ЄС. До її складу входять глави держав або урядів (президенти або прем'єр-міністри) усіх країн — членів ЄС, а також Президент Європейської Комісії. Зазвичай вона збирається на свої засідання чотири рази на рік у Брюсселі. Вона має постійного Президента, місія якого полягає в координації роботи Європейської Ради та в забезпеченні безперервності її діяльності. Постійний Президент обирається кваліфікованою більшістю голосів членів Європейської Ради на два з половиною роки і може бути переобраний один раз. Європейська Рада визначає цілі ЄС і виробляє механізм їх досягнення. Вона надає імпульсу головним стратегічним ініціативам ЄС та ухвалює рішення зі спірних питань, які не змогла розв'язати Рада міністрів. Європейська Рада вирішує актуальні міжнародні питання в рамках «спільної зовнішньої та безпекової політики», яка є механізмом координації зовнішньополітичних дій держав — членів ЄС.

б. Рада

Рада (або ж Рада міністрів) складається з міністрів національних урядів ЄС. Держави — члени Євросоюзу по черговою головують у Раді по шість місяців. У кожному засіданні Ради бере участь один міністр від кожної країни ЄС. Які саме міністри братимуть участь у засіданні, залежить від питання у порядку денному: закордонні справи, сільське господарство, промисловість, транспорт, довкілля і т. ін. Основним завданням Ради є *ухвалення законів*. Зазвичай вона поділяє такі повноваження з Європейським Парламентом. Рада та Парламент наділені також однаковою відповідальністю за ухвалення бюджету ЄС. Окрім цього, Рада підписує міжнародні угоди, переговори з яких провела до цього Єврокомісія.

Відповідно до Лісабонського договору, Рада повинна ухвалювати свої рішення простою більшістю голосів, кваліфікованою більшістю або одноголосно — це залежить від предмету обговорення. Рада має одноголосно ухвалювати рішення з таких важливих питань, як розмір податків, внесення поправок до договорів, започаткування нової спільної політики або дозвіл новій країні приєднатися до Союзу. У більшості інших випадків використовують голосування кваліфікованою більшістю. Це означає, що рішення Ради вважається ухваленим, якщо за нього подано визначену мінімальну кількість голосів. При цьому кількість голосів, які має в Раді кожна країна ЄС, приблизно відповідає чисельності її населення.

До 1 листопада 2014 року (якщо припустити, що ЄС складатиметься з 27 держав-членів) рішення вважатиметься ухваленим кваліфікованою більшістю, якщо:

- за нього буде подано принаймні 255 із 345 голосів (тобто 73,9%);
- воно буде схвалене більшістю держав-членів, тобто принаймні чотирнадцятьма;
- держави-члени, що ухвалили рішення, пред ставляють не менше 62% населення ЄС.

З 1 листопада 2014 року, відповідно до Лісабонського договору, систему буде спрощено. Рішення вважатиметься ухваленим, якщо 55% держав-членів (тобто принаймні 15 з них) висловляться на його користь і якщо вони представлятимуть не менше 65% населення ЄС.

в. Європейський Парламент

Європейський Парламент є виборним органом, який *представляє громадян ЄС*. Він здійснює політичний нагляд за діяльністю Євросоюзу та бере участь у законодавчому процесі. Від 1979 року члени Європейського Парламенту (депутати) обираються прямим голосуванням під час загальних виборів кожні п'ять років.

Парламент бере участь у законодавчій роботі ЄС у два способи:

1. Через «спільне ухвалення рішень», що є звичайною законодавчою процедурою. Парламент ділить відповідальність з Радою за розробку законодавства в тих сферах, які вимагають голосування кваліфікованою більшістю у Раді. Від часу набуття чинності Лісабонським договором така схема застосовується до близько 95% законодавства ЄС. Рада та Парламент можуть досягти згоди вже на етапі першого читання законопроекту. Але якщо цього не вдається і після другого читання, справу передають до погоджувального комітету.

2. У рамках процедури «згоди» Європейський Парламент повинен ратифікувати міжнародні угоди ЄС (підписані у результаті переговорів, проведених Європейською Комісією), зокрема й нові договори щодо розширення Європейського Союзу.

Європейський Парламент розділяє з Радою відповідальність за ухвалення бюджету ЄС, який пропонує Європейська Комісія. Парламент може відхилити запропонований проект, що він уже робив кілька разів. Коли так стається, то всю бюджетну процедуру мають розпочати з початку. Використовуючи свої бюджетні повноваження, Парламент справляє значний вплив на формування політики ЄС у різних сферах.

Не менш важливою функцією Європейського Парламенту є демократичний контроль за діяльністю Союзу та, зокрема, Європейської Комісії. Кожні п'ять років, коли настає час призначати новий її склад, новообраний Парламент може простою більшістю голосів затвердити або ж відхилити визначеного Європейською Радою кандидата на посаду Президента Комісії. Зрозуміло, що таке голосування відображатиме результати останніх виборів до Європарламенту. Парламент проводить слухання з кожним кандидатом на посаду члена Комісії перед тим, як голосувати за затвердження нового її складу в цілому. У будь-який час Парламент може звільнити всю Комісію шляхом висловлення вотуму недовіри. Для цього необхідно дві третини голосів. Парламент контролює поточну реалізацію політик ЄС, звертаючись із усними та письмовими запитами до Комісії та Ради.

г. Європейська Комісія

Комісія є ключовим інститутом ЄС. Тільки вона має право розробляти законодавчі пропозиції, які спрямовує до Ради та Парламенту для подальшого обговорення й ухвалення. Її членів призначають на п'ятирічний термін за погодженням між державами-членами за умови схвалення Європейським Парламентом (як описано вище). Комісія підзвітна Парламенту, всі її члени мають подати у відставку в разі, якщо Парламент висловлює Комісії вотум недовіри.

Комісія має у своєму складі по одному члену (комісару) від кожної держави — члена ЄС, до неї також входять Президент Комісії та Високий представник із закордонних справ і політики безпеки, який є одним із заступників Президента.

Комісія має цілковиту незалежність у здійсненні своїх повноважень. До її завдань належить захист спільних інтересів — це означає, що вона не повинна керуватися вказівками жодного з національних урядів ЄС. Як «охоронець договорів», Комісія має забезпечувати, щоб держави-члени виконували ухвалені Радою та Парламентом постанови і директиви. У разі виявлення порушення, Комісія може звернутися до Європейського Суду з тим, щоб зобов'язати державу дотримуватися законодавства ЄС.

Як виконавчий орган ЄС, Комісія втілює в життя ухвалені Радою рішення в такій галузі, як спільна сільськогосподарська політика. Її наділено широкими повноваженнями щодо управління спільними політиками ЄС, такими як дослідження та технології, міжнародна допомога, регіональний розвиток. Комісія є розпорядником бюджету, передбаченого для реалізації цих загальносоюзних політик.

Члени Європейської Комісії мають у своєму розпорядженні розташований переважно в Брюсселі та Люксембурзі апарат, поділений на 43 генеральні директорати та служби. Існує також низка агенцій, створених для виконання конкретних завдань Комісії, більшість з яких базовано в інших містах ЄС.

д. Європейський Суд

До складу розташованого в Люксембурзі Європейського Суду входить по одному судді від кожної країни ЄС, яким допомагають вісім генеральних радників. Судді призначаються за взаємною згодою урядів держав-членів на шестирічний термін з можливістю повторного призначення. Їхню незалежність гарантовано. Роль Суду полягає у забезпеченні виконання законів ЄС та правильного тлумачення і застосування його договорів.

е. Європейський центральний банк

Європейський центральний банк, що знаходиться у Франкфурті, відповідає за управління євро та за монетарну політику ЄС. Його головним завданням є підтримка цінової стабільності у зоні євро.

є. Рахункова палата

Розташовану в Люксембурзі Рахункову палату ЄС було створено 1975 року. Вона складається з одного члена від кожної країни ЄС, яких призначають на шестирічний термін за погодженням з державами-членами після консультації з Європейським Парламентом. Рахункова палата стежить за надходженнями до бюджету ЄС та за тим, аби видатки здійснювалися вчасно і в законний спосіб, а управління бюджетом відбувалося належним чином.

Інші органи ЄС:

а. Європейський економічний і соціальний комітет

При ухваленні рішень у низці сфер Рада і Комісія консультуються з Європейським економічним і соціальним комітетом. Його членів призначає на п'ятирічний термін Рада. Вони представляють інтереси різних економічних і соціальних груп, що у своїй сукупності утворюють «організоване громадянське суспільство».

б. Комітет регіонів

Комітет регіонів складається з представників регіональних і місцевих органів влади, запропонованих державами-членами та призначених Радою на п'ятирічний термін. Рада та Комісія повинні консультиватися з Комітетом регіонів з питань, що мають стосунок до регіонів. Комітет може також готувати висновки за власною ініціативою.

в. Європейський інвестиційний банк

Європейський інвестиційний банк базується в Люксембурзі й надає кредити й гарантії з метою допомоги менш розвинутим регіонам ЄС та сприяння зростанню конкурентоспроможності бізнесу.

5. Чим займається Європейський Союз?

Інноваційна політика

Діяльність Європейського Союзу впливає на повсякденне життя його громадян, оскільки стосується реальних викликів, що стоять перед суспільством: охорони довкілля та здоров'я, технологічних інновацій, енергетики тощо.

а. Довкілля та сталий розвиток

ЄС прагне сприяти запобіганню зміні клімату через значне скорочення власних викидів парникових газів. У грудні 2008 року Європейська Рада вирішила, що до 2020-го Європейський Союз скоротить свої викиди щонайменше на 20% (порівняно з рівнем 1990 року), збільшить на ринку до 20% частку енергії з поновлюваних джерел і скоротить загальне споживання енергії на 20%. Було також ухвалено, що 10% палива для транспорту має бути біологічного, електричного або гідрогенного походження.

19 грудня 2009 року на саміті в Копенгагені ЄС намагався переконати інших головних світових гравців узяти на себе такі ж зобов'язання, але це мало лише частковий успіх. Усі сторони погодилися з необхідністю обмежити глобальне потепління в середньому на 2°C порівняно з доіндустріальним рівнем, але на сьогодні немає гарантій щодо колективного зобов'язання досягти цієї мети. Тим не менш, Європейський Союз зміг забезпечити домовленості, згідно з якими розвинені країни нададуть 20 млрд євро державам, що розвиваються, на заходи з протидії кліматичним змінам.

ЄС також займається іншими питаннями у сфері довкілля, такими як шум, відходи, охорона природних місць проживання, вихлопні гази, хімічні речовини, промислові аварії, очистка водоймищ. Він також планує виробити колективний підхід із запобігання природним та спричиненим людською діяльністю катастрофам, таким як виливи нафти або лісові пожежі.

Європейський Союз постійно вдосконалює своє законодавство задля забезпечення кращого захисту здоров'я населення. Наприклад, було вирішено доопрацювати законодавство ЄС щодо хімічних речовин і замінити попередні, фрагментовані правила на єдину систему їх реєстрації, оцінки та авторизації. Ця система використовує центральну базу даних, керовану з 2008 року розташованим у Гельсінкі Європейським хімічним агентством. Метою є запобігання забрудненню повітря, води, ґрунту та споруд, збереження біорозмаїття, покращення здоров'я та

безпеки громадян ЄС і, водночас, підтримка конкурентоспроможності європейської промисловості.

б. Технологічні інновації

Засновники Європейського Союзу справедливо вважали, що майбутнє процвітання Європи залежатиме від її здатності залишатися світовим лідером в області технологій. Вони розуміли, що від спільних європейських досліджень можна отримати величезні переваги. Тож 1958 року одночасно з ЄЕС вони заснували Євратом — Європейське співтовариство з атомної енергії. Його метою було спільне використання в країнах ЄС ядерної енергії в мирних цілях за допомогою Об'єднаного дослідницького центру. Центр складається з дев'яти інститутів у п'яти містах — Іспрі (Італія), Карлсруе (Німеччина), Петтені (Нідерланди), Геелі (Бельгія) та Севільї (Іспанія). Спільні наукові дослідження на рівні ЄС покликані доповнювати національні програми досліджень. Крім того, вони сприяють розвитку досліджень і технологій у таких ключових галузях як електроніка і комп'ютерні технології, які відчувають жорстку конкуренцію з боку неєвропейських ринків.

Метою ЄС є досягти, щоб на дослідження витрачали 3% його сукупного ВВП. Основним інструментом фінансування досліджень є низка «рамкових» програм. Сьома рамкова науково-технічна програма розвитку розрахована на період 2007–2013 років. Значну частину з її бюджету в 50 млрд євро спрямовано на такі галузі, як охорона здоров'я, продукти харчування та сільське господарство, інформаційні та комунікаційні технології, нанотехнології, енергетика, довкілля, транспорт, безпека та космос, соціально-економічні науки. Інші програми працюють задля розвитку міжнародного співробітництва у передових науково-дослідницьких проектах, підтримки дослідників та сприяння їхньому професійному розвитку.

в. Енергозбереження

На викопні види палива — нафту, природний газ і вугілля — припадає 80% споживання енергії в Євросоюзі. Велика й постійно зростаюча частина їх завозиться з-поза меж ЄС. Нині імпортують 50% газу та нафти, і ця залежність може зрости до 2030 року до 70%. Тоді ЄС стане вразливим до обмежень поставок або зростання цін, спричинених міжнародними кризами. Ще однією причиною необхідності скоротити споживання викопних видів палива є намагання зупинити процес глобального потепління.

У подальшому необхідно робити ще кроки, такі як збереження енергії за рахунок більш розумного її використання, розвиток альтернативних джерел (зокрема, поновлювальних енергетичних джерел) та розширення міжнародного співробітництва. Відповідні дослідження в ЄС зосереджено на енергії сонця, вітру, біомаси та атому.

Політика згуртування

Для забезпечення належної роботи єдиного ринку потрібно виправити присутні на ньому дисбаланси. Це і є метою «політики згуртування» ЄС, покликаної допомогти слаборозвиненим регіонам та нестабільним секторам економіки. Євросоюз також повинен внести внесок у сприяння реструктуризації галузей, які відчутно постраждали від стрімко зростаючої міжнародної конкуренції.

а. Регіональна допомога

У рамках регіональної політики ЄС його кошти використовують на розвиток відсталих регіонів, для оживлення занепалих промислових регіонів, на допомогу молоді та людям, що тривалий час не мають роботи, модернізацію фермерства та на поміч сільським територіям, що перебувають у несприятливих умовах.

Кошти, які виділено на регіональну допомогу на 2007–2013 роки, спрямовано на досягнення трьох цілей.

- *Зближення.* Метою є допомогти найменш розвиненим країнам і регіонам швидше наблизитися до середніх показників ЄС шляхом покращення умов для зростання та зайнятості. Це здійснюється за рахунок інвестицій у фізичні та людські ресурси, інновації, розвиток інформаційного суспільства, здатність адаптуватися до змін, охорону довкілля та ефективність управління.

- *Регіональна конкурентоспроможність і зайнятість.* Мета полягає у підвищенні конкурентоспроможності, рівня зайнятості та привабливості регіонів, що не належать до найменш розвинутих. Способом досягнення цього є прогнозування економічних та соціальних змін, а також сприяння інноваціям, підприємництву, охороні довкілля, доступу до ринку праці, здатності пристосовуватися до його змін та розвитку недискримінаційного ринку праці.

- *Європейське територіальне співробітництво.* Тут метою є посилення транскордонного, транснаціонального та міжрегіонального співробітництва, допомога керівництву сусідніх територій у віднайденні спільних рішень щодо спільних проблем у таких секторах, як розвиток міст, сільських територій та прибережних зон. Наприклад, органи влади країн та регіонів, розташованих уздовж Дунаю або на Балтійському морі, розроблюють спільні стратегії сталого розвитку цих регіонів.

Реалізація цих завдань фінансується за рахунок спеціальних фондів ЄС, відомих як «структурні фонди». Вони доповнюють або ж ініціюють інвестиції з боку приватного сектору, національних та регіональних виконавчих органів.

- Європейський фонд регіонального розвитку використовують для фінансування проектів з регіонального розвитку та розвитку економіки слаборозвинених регіонів. Це включає реконструкцію промислових територій, які перебувають у стані занепаду.

- Європейський соціальний фонд слугує для фінансування професійної підготовки та допомоги людям у пошуку роботи.

Крім структурних фондів існує Фонд згуртування, через який фінансують проекти з транспортної інфраструктури та довкілля у тих країнах ЄС, де рівень ВВП на душу населення менше, ніж 90% від середнього по Союзу показника.

б. Спільна сільськогосподарська політика та спільна політика у сфері рибальства

Метою спільної сільськогосподарської політики, як це було визначено в першому Римському договорі від 1957 року, є забезпечення на належного рівня життя фермерів, стабілізація ринків, сприяння тому, аби споживачі отримували сільськогосподарську продукцію за справедливими цінами, модернізація фермерської інфраструктури. Ці завдання були успішно виконані.

Споживачі сьогодні забезпечені від проблем із постачанням сільгосппродукції, ціни на неї підтримуються на стабільному рівні й захищені від коливань на світовому ринку. Фінансування спільної сільськогосподарської політики відбувається через Європейський сільськогосподарський фонд скерування та гарантій та Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій. Однак спільна сільськогосподарська політика стала жертвою власного успіху. Виробництво зростало значно швидше, ніж споживання, що лягало тягарем на бюджет ЄС. Для розв'язання цієї проблеми сільськогосподарська політика потребувала перегляду. Відповідна реформа уже починає давати результати: обсяги виробництва вдалось обмежити.

в. Соціальний вимір

Мета соціальної політики ЄС полягає у виправленні найбільш кричущих проявів нерівності в європейському суспільстві. Європейський соціальний фонд було засновано 1961 року з наміром сприяти створенню нових робочих місць, допомагати працівникам у зміні видів та місць роботи. ЄС намагається покращити соціальні умови в Європі не тільки за рахунок фінансової допомоги. Сама вона ніколи не зможе вирішити всі проблеми, викликані економічним спадом або недостатнім розвитком регіону. Динамічні результати зростання повинні, передовсім, заохочувати соціальний прогрес. Це має супроводжуватися законодавством, яке б забезпечувало міцний фундамент мінімальних прав. Деякі з них закріплені в договорах, наприклад, права жінок і чоловіків на однакову оплату за одну й ту ж працю; інші викладені в директивах щодо захисту працівників (здорові та безпечні умови праці) та основних стандартів безпеки.

Хартія про основні соціальні права, що стала невід'ємною частиною Договору в 1997 році, визначає права, якими мають користуватися всі працівники в ЄС: право на вільне пересування, справедливу оплату праці, покращення умов праці, соціальний захист, право створювати асоціації і проводити колективні переговори, право на професійну підготовку, рівність жінок та чоловіків, право працівників на інформацію, консультації та участь, право на здорові та безпечні умови праці, захист дітей, літніх людей та інвалідів.

Ціна об'єднаної Європи: бюджет ЄС

Для фінансування своєї політики у різних сферах Європейський Союз має річний бюджет. Він наповнюється за рахунок так званих «власних ресурсів» ЄС, які не можуть перевищувати суму, еквівалентну 1,23% сукупного валового національного доходу всіх країн-членів.

Ці ресурси, в основному, надходять:

- зі сплаченого мита за імпортовані з-поза меж ЄС товари, зокрема за сільськогосподарську продукцію;
- з відсотку податку на додану вартість від товарів і послуг на всій території ЄС;
- із внесків від держав-членів відповідно до їхнього національного валового доходу.

Кожний річний бюджет є частиною семирічного бюджетного циклу, який називають «фінансовою перспективою». Фінансову перспективу розробляє Європейська Комісія, вона вимагає одноголосного схвалення державами-членами та

проведення переговорів і узгодження з Європейським Парламентом. Наступну фінансову перспективу буде розроблено на період 2013–2020 років. Розподіл витрат можна проілюструвати на прикладі бюджету на 2010 рік:

- конкурентоспроможність та згуртованість: 64 млрд євро, у тому числі на структурні фонди, Фонд згуртування, науково-дослідницькі програми і транс'європейські транспортні та енергетичні мережі;
- раціональне використання природних ресурсів: 60 млрд євро, кошти в основному призначено для сільського господарства та розвитку сільської місцевості;
- «громадянство, свобода, безпека і справедливість»: 1,6 млрд євро;
- ЄС як світовий партнер (допомога, торгівля і т. ін.): 8 млрд євро;
- адміністративні витрати: 8 млрд євро.

6. Прогрес у побудові єдиного ринку

Єдиний ринок є одним із найбільших досягнень Європейського Союзу.

Обмеження щодо торгівлі та вільної конкуренції між державами-членами було поступово усунуто, що призвело до покращення рівня життя громадян. Єдиний ринок ще не став єдиним економічним простором. Деякі сектори економіки (зокрема послуги, що забезпечують публічні потреби) досі регулюються національним законодавством. Свобода в наданні послуг несе переваги, оскільки стимулює економічну активність.

Прикордонний контроль щодо товарів, як і митний огляд людей, було скасовано. В разі необхідності можуть застосовуватися нерегулярні вибіркові поліцейські перевірки у рамках боротьби зі злочинністю та наркотиками.

Країни ЄС домовилися про взаємне визнання національних правил щодо продажу більшості продуктів. Після ухвалення в 1979 році Європейським Судом рішення у знаменитій справі діжонського лікеру («Cassis de Dijon») будь-який продукт, що легально виробляють і продають в одній країні ЄС, повинен бути допущений на ринки всіх інших держав-членів.

Щодо послуг, то країни ЄС взаємно визнають або координують свої національні правила, що дозволяють займатися такими професіями як юриспруденція, медицина, туризм, банківська справа або страхування. Однак питання свободи пересування осіб є ще далеким від остаточного розв'язання. Незважаючи на директиву 2005 року про визнання професійної кваліфікації, досі існують перешкоди, які заважають людям переїздити до інших країн ЄС або займатися там певними видами професійної діяльності. Тим не менш, сьогодні для кваліфікованих працівників (юристів або лікарів, будівельників чи сантехніків) свобода практикувати в будь-якій країні Європейського Союзу стає дедалі більшою. Європейська Комісія вжила заходів для полегшення мобільності працівників, зокрема через забезпечення взаємного визнання країнами ЄС документів про вищу освіту або професійну кваліфікацію.

Податкові бар'єри було поступово зменшено шляхом часткового вирівнювання національних ставок ПДВ, які мали погодити держави — члени ЄС. Окрім того, в липні 2005 року набула чинності угода між державами-членами та

деякими іншими країнами (у тому числі Швейцарією) про оподаткування доходів від інвестицій.

Політика ЄС у сфері конкуренції має важливе значення для забезпечення того, щоб у рамках єдиного європейського ринку конкуренція була не тільки вільною, а й чесною. Європейська Комісія реалізує цю політику і разом із Європейським Судом забезпечує дотримання її правил. Метою політики є запобігти порушенню принципу вільної конкуренції на єдиному ринку в результаті змов між підприємствами, допомоги з боку держави або нечесної монополізації. Компанії або компетентні органи повинні повідомляти Європейську Комісію про всі здійснювані ними угоди, які стосуються положень договорів ЄС. Комісія може накласти штраф безпосередньо на будь-яку компанію, що порушила правила конкуренції або не надала необхідної інформації — так сталося з Microsoft, яку 2008 року було оштрафовано на 900 млн євро.

ЄС реалізував низку ініціатив (щодо транспорту, конкуренції тощо) для забезпечення якомога більшої вигоди багатьом підприємствам і споживачам від відкриття єдиного ринку.

Громадяни Європейського Союзу можуть подорожувати, жити і працювати в будь-якій країні ЄС. ЄС заохочує і фінансує програми для зближення громадян Євросоюзу, зокрема в галузі освіти та культури. Відчуття належності до Європейського Союзу розвиватиметься поступово, в міру досягнення ним відчутних результатів і кращого роз'яснення того, що Союз робить для людей. Люди визнають символи спільної європейської ідентичності: єдину валюту, європейський прапор і гімн.

Починає з'являтися «європейський публічний простір», що складається із загальноєвропейських політичних партій. Громадяни прямим голосуванням кожні п'ять років обирають новий Європейський Парламент, який потім затверджує новий склад Європейської Комісії.

Відкриття внутрішніх кордонів між державами — членами ЄС принесло відчутну вигоду звичайним людям, дозволивши їм вільно пересуватися без проходження прикордонного контролю. Тим не менш, ця свобода пересування всередині має супроводжуватися посиленням контролю на зовнішніх кордонах ЄС — щоб ефективно боротися з організованою злочинністю, тероризмом, нелегальною імміграцією та торгівлею людьми і наркотиками. Країни ЄС співпрацюють у сфері правопорядку та правосуддя для того, щоб зробити Європу безпечнішою.

Європейський Союз має більший вплив на світовій арені, коли промовляє в один голос у міжнародних відносинах, зокрема під час торгових переговорів. Для досягнення цієї мети й підвищення міжнародного реноме Євросоюзу 2009 року було створено посаду постійного Президента Європейської Ради й призначено Високого представника ЄС із закордонних справ та політики безпеки.

В області оборони кожна країна залишається суверенною, будучи членом НАТО чи зберігаючи нейтральний статус. Однак держави — члени ЄС розвивають військове співробітництво для миротворчих місій.

ЄС є важливим гравцем у міжнародній торгівлі й працює в рамках Світової організації торгівлі для забезпечення відкритості ринків та врегулювання правил торгової системи.

7. Розширення ЄС та розвиток відносин із сусідами

Об'єднання континенту

а. Союз двадцяти семи

Під час саміту в Копенгагені в грудні 2002 року Європейська Рада започаткувала новий етап в історії європейської інтеграції. Запросивши ще 12 країн приєднатися до ЄС, Європейський Союз не просто розширив свої географічні кордони та збільшив чисельність населення, а й поклав край поділу, який існував на нашому континенті від 1945 року. Естонія, Латвія, Литва, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина та Чеська Республіка стали членами ЄС 2004 року разом із середземноморськими островами Кіпром та Мальтою. Болгарія та Румунія на були членства в 2007 році. Всі вони є повноправними партнерами у надзвичайно важливому проєкті, створеному засновниками ЄС.

б. Кандидати на вступ

Туреччина, яка є членом НАТО і тривалий час має з ЄС Угоду про асоціацію, подала заявку на вступ у 1987 році. Через географічне розташування та політичну історію Туреччини ЄС тривалий час вагався щодо ухвалення позитивного рішення про її членство. Однак у жовтні 2005 року переговори про вступ зрештою розпочалися — і не лише з Туреччиною, а й з Хорватією. 2010 року переговори з Хорватією наблизилися до завершення. Водночас, деякі з європейських країн висловили сумнів щодо того, чи Туреччина буде або має бути членом Європейського Союзу. Вони запропонували альтернативний варіант — «привілейоване партнерство», однак Туреччина цю ідею відхилила.

в. Західнобалканські країни та Ісландія

Країни Західних Балкан, більшість з яких колись входили до складу Югославії, також стали на шлях, що веде до Європейського Союзу, з метою прискорити економічне відновлення, нормалізувати відносини між собою (які тривалий час потерпали від етнічних і релігійних воєн) та зміцнити свої демократичні інститути. В листопаді 2005 року ЄС надав статус країни-кандидата Колишній Югославській Республіці Македонія, в грудні 2010-го його отримала Чорногорія. Іншими потенційними кандидатами є Албанія, Боснія і Герцеговина та Сербія — всі вони мають з ЄС угоди про стабілізацію та асоціацію, покликані прокласти шлях до можливого переговорного процесу.

Ісландія, яка зазнала сильного удару від кризи 2008 року, подала заявку на членство в ЄС у 2009-му. Косово проголосило свою незалежність 8 лютого 2008 року і також може стати офіційним кандидатом на вступ.

Отож до 2020 року кількість членів ЄС збільшиться, ймовірно, з 27 до 35 країн. Це може стати ще одним значним розширенням та, можливо, вимагатиме подальших змін у роботі ЄС.

Умови членства

а. Правові критерії

Європейська інтеграція завжди була політичним і економічним процесом, відкритим для всіх європейських країн, готових підписати установчі договори та приєднатися до всього масиву законодавства ЄС. Відповідно до статті 49 Лісабонського договору будь-яка європейська держава може звернутися із запитом

про набуття членства в Європейському Союзі за умови, що вона дотримується принципів свободи, демократії, поваги до прав людини та основоположних свобод, а також верховенства права.

б. «Копенгагенські критерії»

У 1993 році після отримання від колишніх комуністичних країн прохань щодо приєднання до Європейського Союзу, Європейська Рада встановила три критерії, відповідність яким необхідна для набуття членства. На час приєднання нові члени повинні мати:

- стабільні інституції, що забезпечують демократію, верховенство права, права людини й повагу до меншин та їх захист;
- функціональну ринкову економіку та здатність протистояти конкурентному тиску та ринковим силам всередині Союзу;
- змогу виконувати зобов'язання, що витікають із членства, та бути готовими працювати над досягненням цілей Європейського Союзу.

Згідно з ще одним, Мадридським критерієм членства, країни повинні мати державну систему управління, здатну застосовувати та використовувати на практиці законодавство ЄС.

в. Процес приєднання до ЄС

Переговори про вступ проводяться між кожною країною-кандидатом і Європейською Комісією, яка представляє ЄС. По закінченні таких переговорів рішення дозволити новій країні приєднатися до ЄС має бути ухвалене одностанно всіма державами-членами під час засідання Європейської Ради. Європейський Парламент повинен дати свою згоду, проголосувавши за таке рішення абсолютною більшістю його складу. Після цього договір про приєднання має бути ратифіковано державами-членами та державами-кандидатами відповідно до їхніх національних конституційних процедур.

Протягом періоду переговорів країни-кандидати отримують, як правило, допомогу від ЄС з метою наблизити їхні економічні показники до європейських. Такі держави зазвичай мають з ЄС угоди про стабілізацію та асоціацію. Відповідно до їхніх положень, ЄС безпосередньо відстежує стан економічних та адміністративних реформ країн-кандидатів, які вони повинні здійснити задля відповідності вимогам членства в ЄС.

До яких меж може розширюватися ЄС?

а. Географічні кордони

Дискусії, які в більшості країн-членів відбувалися щодо пропонованої Конституційної угоди, засвідчили: багатьох європейців хвилює питання остаточних кордонів Європейського Союзу і навіть європейської ідентичності.

На ці питання немає простих відповідей. Зокрема тому, що країни-члени мають різні погляди, продиктовані їхніми геополітичними або економічними інтересами. Держави Балтії та Польща виступають за членство в ЄС для України, а що з цього приводу думають її сусіди? Виникають труднощі у зв'язку з політичною ситуацією в Білорусі та зі стратегічним розташуванням Молдови. Якщо до ЄС приєднається Туреччина, яким має бути рішення щодо Вірменії, Грузії та інших країн Закавказзя?

Незважаючи на відповідність умовам членства, Ліхтенштейн, Норвегія та Швейцарія не є членами Європейського Союзу, оскільки на сьогодні громадськість у цих країнах проти такого приєднання. З іншого боку, ці держави входять у митний союз з ЄС, беруть участь у більшості спільних політик. А головне, громадяни цих держав розуміють, що їх високий рівень життя після вступу до ЄС стане підставою до активного їх залучення в процес допомоги біднішим регіонам. А така перспектива не викликає у них занадто великого оптимізму.

У різних країнах ЄС громадська думка більш-менш розділяється у питанні про остаточні кордони Євросоюзу. Якщо застосовувати лише географічний критерій і не зважати на демократичні цінності, ЄС може — подібно до Ради Європи, яка не є структурою ЄС — мати, зрештою, 47 держав-членів включно з Росією. Однак членство Росії могло б однозначно створити неприйнятний політичний та географічний дисбаланс у Європейському Союзі.

Розумним може стати такий підхід: будь-яка європейська країна має право подати заявку на членство в ЄС за умови, що вона може імплементувати все законодавство Союзу.

Процес європейської інтеграції триває безперервно з 1950 року, і будь-які спроби зафіксувати кордони ЄС раз і назавжди могли б завдати йому шкоди.

б. Політика сусідства

Розширення у 2004 і 2007 роках посунуло кордони Європейського Союзу далі на схід і південь. Після цього постало питання про те, як ЄС має будувати відносини зі своїми новими сусідами. Стабільність і безпека є проблемами у регіонах за кордонами ЄС, і він хотів би уникнути появи нових розділових ліній між ним і цими сусідами. Наприклад, необхідно вжити заходів для протидії новим загрозам безпеці, таким як нелегальна імміграція, перебої у поставках енергоресурсів, погіршення стану довкілля, організована транскордонна злочинність та тероризм. Тому ЄС розробив нову Європейську політику сусідства, що регулює його відносини з сусідами на сході (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова та Україна) і на півдні (Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Марокко, окуповані палестинські території, Сирія та Туніс). Майже всі ці країни мають з ЄС двосторонні угоди про партнерство та співробітництво або угоди про асоціацію, згідно з якими вони зобов'язуються дотримуватися спільних цінностей (таких як демократія, права людини і верховенство права), а також здійснювати прогрес у напрямку ринкової економіки, сталого розвитку та зниження рівня бідності. ЄС, зі свого боку, пропонує фінансову, технічну та макроекономічну допомогу, спрощення візової процедури та низку заходів, які допомагатимуть розвитку цих країн.

З 1995 року країни південного Середземномор'я перебували з Європейським Союзом у політичних, економічних і дипломатичних зв'язках, знаних як «Барселонський процес», пізніше перейменований на Європейсько-середземноморське партнерство. На саміті в Парижі у липні 2008 року це партнерство було відновлене у вигляді Середземноморського союзу, який об'єднує 27 держав — членів Європейського Союзу та 16 країн-партнерів з південного узбережжя Середземного моря та Близького Сходу.

Фінансову допомогу для обох груп країн ЄС надає через Європейський Інструмент сусідства та партнерства. Його загальний бюджет на 2007–2013 роки становить близько 12 млрд. євро.

в. Східне партнерство

Східне партнерство, яке було започатковано 7 травня 2009 року протягом спеціального саміту в Празі, є специфічним східним виміром Європейської політики сусідства. Учасниками цієї програми є 27 країн-членів ЄС, а також Вірменія, Азербайджан, Білорусь (участь якої залежатиме від розвитку її відносин із ЄС), Грузія, Республіка Молдова й Україна.

Хоча східні партнери мають неідентичні цілі стосовно ЄС, усі вони намагаються зміцнити свої відносини з Європейським Союзом. Таким чином, Східне партнерство стало відповіддю ЄС на виклики і прагнення країн-партнерів.

ЄС пропонує своїм партнерам нові угоди асоціації, що можуть включати договори щодо зони вільної торгівлі для тих країн, які здатні й прагнуть до цього; поступову інтеграцію в економіку ЄС; полегшення подорожування до ЄС шляхом послідовної лібералізації візового режиму, що супроводжуватиметься заходами по боротьбі з нелегальною імміграцією.

У Повідомленні Європейської Комісії запропоновано підтримувати подальший розвиток організацій громадянського суспільства та, зокрема, заснувати Форум громадянського суспільства “Східного партнерства” з метою сприяти налагодженню контактів між цими організаціями та їх діалогу з органами влади.

Україна розглядає “Східне партнерство” як допоміжний інструмент до двостороннього формату відносин з ЄС, реалізація елементів якого дозволить прискорити інтеграцію України до ЄС.

Багатосторонній вимір “Східного партнерства” функціонуватиме на чотирьох рівнях:

- зустрічі глав держав і урядів Східного партнерства кожні два роки;
- щорічні весняні зустрічі міністрів закордонних справ країн ЄС і східноєвропейських партнерів;
- чотири тематичні платформи відповідно до основних напрямків співпраці: 1. “Демократія, належне врядування та стабільність”; 2. “Економічна інтеграція та регуляторне зближення”; 3. “Енергетична безпека”; 4. “Міжлюдські контакти”. Кожна платформа матиме комплекс ключових цілей – з відповідною програмою заходів. Зустрічі проводитимуться щонайменше двічі на рік на рівні профільних вищих посадовців.

- панелі для підтримки роботи платформ у конкретних сферах. Формат і учасники таких панелей визначатимуться відповідно до потреб.

Крім того, обговорюється питання створення інституційного механізму парламентського співробітництва в рамках “Східного партнерства”.

8. Визначення євроінтеграційного курсу України

Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року у розділі «Міжнародні відносини» визначила, що Українська РСР безпосередньо бере участь у загальноєвропейському процесі та європейських структурах. Постанова

Верховної Ради УРСР від 25 грудня 1990 року «Про реалізацію Декларації про державний суверенітет України у сфері зовнішніх зносин» доручила Уряду «спрямувати зусилля на забезпечення безпосередньої участі УРСР у загальноєвропейському процесі та європейських структурах». Таким чином були визначені основні засади зовнішньої політики України. Для підтвердження власної лінії держави на міжнародній арені 2 липня 1993 р. Верховна Рада України схвалила «Основні напрями зовнішньої політики України», де однією із пріоритетних напрямків зовнішньо-політичної діяльності визначено розширення участі у європейському регіональному співробітництві.

На початку 90-х років ЄС прийняв Спільну стратегію щодо України, Декларацію щодо України, в якій відзначив демократичний характер Всеукраїнського референдуму і закликав Україну підтримувати з ЄС відкритий і конструктивний діалог, а також розробив основні засади і межі укладення угод про співробітництво з колишніми радянськими країнами.

Деякі дослідники вважають, що в перші роки 90-х Європейські Спільноти стосовно України зайняли позицію очікування й споглядання, ба більше – байдужості. Однак не варто забувати, що саме в цей час Європа сама переживала часи змін і реформ, результатом яких стало підписання у 1992 році Договору про Європейський Союз. Ці події були надзвичайно важливими й складними на той час, і, як показала історія, внесли принципові зміни у розвиток європейських країн сьогодні – на зміну Європейським Спільнотам прийшов Європейський Союз (Лісабонський договір, ратифікований 2009 року, набирає чинності 2010 року), який розширив сфери взаємодії країн ЄС, поглибив європейську інтеграцію, змінив інституційну систему ЄС, реформував процедури прийняття рішень в ЄС та ін.. Тим не менше, плодом політик ЄС і України стало підписання 1994 року основного рамкового документа для регулювання двосторонніх відносин – Угоди про партнерство і співробітництво (УПС).

Під час підписання УПС в Люксембурзі діючий на той час Президент України Л. Кучма висловив бажання України стати повноправним членом ЄС.

На підтримання європейського курсу розвитку України в 1993 року в Києві було відкрито Представництво Комісії ЄС, а в липні 1995 року у Брюсселі – Представництво України при ЄС.

9. Нормативно-правові засади регулювання відносин між Україною та ЄС

• Угода про партнерство і співробітництво.

Правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 16 червня 1994 р. (набула чинності 1 березня 1998 р.), яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань. На сьогодні в рамках УПС визначено 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу. 5 березня 2007

року Україна та ЄС розпочали переговорний процес щодо укладення нової угоди, яка після Дванадцятого саміту Україна – ЄС носить назву “Угода про асоціацію” між Україною та ЄС. На період до укладення Угоди про асоціацію щороку автоматично продовжується чинність УПС.

- Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу,

Затверджено Указом Президента України від 11 червня 1998 року. Ця Стратегія визначає основні напрями співробітництва України з Європейським Союзом (ЄС). Спрямовувалась на забезпечення входження держави до європейського політичного (в тому числі у сфері зовнішньої політики і політики безпеки), інформаційного, економічного і правового простору.

- Програма інтеграції до ЄС.

Затверджена Указом Президента України у вересні 2000 року. Ця Програма інтеграції України до Європейського Союзу стала головним інструментом загальної стратегії на шляху наближення України до ЄС за всім спектром співробітництва - політичним, соціальним, фінансовим, економічним, торговельним, науковим, освітнім, культурним тощо. Інші програми та плани політичного, соціально-економічного спрямування, що розробляються або підлягають розробленню органами виконавчої влади, повинні ґрунтуватися на цілях цієї Програми.

- План дій „Україна – ЄС”.

21 лютого 2005 року підписано План дій Україна-ЄС, який став інструментом реалізації Європейської політики сусідства і визначав пріоритетні сфери двосторонньої співпраці з метою наближення України до ЄС. Він охоплює часові рамки у три роки. Його імплементація допомогла реалізації положень Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) як діючої основи співробітництва України та ЄС та сприяла і підтримувала мету України щодо подальшої інтеграції до європейських економічних та соціальних структур.

- Угода про асоціацію.

Європарламент в своїй резолюції (від 13 січня 2005 року) щодо результатів виборів в Україні закликав Раду ЄС, Європейську Комісію та держави-члени ЄС "розглянути, поза межами заходів Плану дій в рамках європейської політики сусідства, інші форми асоціації з Україною, надання чіткої європейської перспективи країні та відповіді на продемонстровані переважною більшістю народу прагнення, що в кінцевому рахунку може привести до вступу країни до ЄС".

6 лютого 2007 р. за результатами засідання Україна – Трійка ЄС на рівні міністрів закордонних справ Україна і ЄС оголосили про започаткування переговорного процесу щодо укладення нової посиленої угоди. Перший раунд переговорів відбувся 5 березня 2007 р. у Брюсселі.

Нова угода охоплюватиме всі сфери співробітництва України та ЄС. Сфери співробітництва, закладені угодою:

- політика і безпека,
- юстиція, свобода і безпека,
- економічне та секторальне співробітництво.

У зв'язку із завершенням вступу України до СОТ, важливою складовою майбутньої Угоди про асоціацію має бути створення поглибленої та всебічної зони вільної торгівлі.

Верховна Рада України 22 лютого 2007 року прийняла постанову, в якій заклала основні засади формату відносин щодо створення нової угоди з ЄС, а саме:

1) відкритість ЄС для членства України, як і для будь-якої європейської держави, що визнає і поважає принципи свободи, демократії, поваги до прав людини і фундаментальних свобод, верховенства права (як це закріплено статтею 49 і частиною першою статті 6 Договору про Європейський Союз), а також необхідність закріпити це положення в новому договорі;

2) укладення нового договору відповідно до наявної договірної практики ЄС щодо країн Центральної та Східної Європи (нових держав - членів ЄС) і з урахуванням сучасних викликів і реалій розширеної Європи;

3) запровадження етапності визначальних кроків інтеграції України до ЄС у відповідних сферах відносин.

4) наповнення нового договору нормами прямої дії;

5) визначення чітких строків, на які укладається новий договір;

6) сприяння на основі нового договору поступовому динамічному розвитку і поглибленню відносин між Україною та ЄС аж до набуття Україною повноправного членства в ЄС, а у середньостроковій перспективі - отриманню належного доступу до внутрішнього ринку ЄС через зростаючу економічну інтеграцію України до європейських ринків товарів, послуг, капіталу та робочої сили.

ВРУ визначила, що рівноправне співробітництво з Європейським Союзом є взаємовигідним для обох сторін, а також сприятиме поліпшенню міжнародних позицій України та кардинальним перетворенням в усіх сферах українського суспільства. Поглиблення взаємодії потребує створення нових інституційних засад з метою поглиблення співробітництва України з Європейським Союзом.

Майбутній документ має повною мірою враховувати прогрес, досягнутий у форматі відносин Україна - ЄС, та, відповідно, визначати перспективи європейського поступу України.

10. Зона вільної торгівлі

Планом дій Україна-ЄС передбачено створення зони вільної торгівлі з Україною. Угода про вільну торгівлю забезпечує повне усунення митних тарифів на товари та певну лібералізацію відносин у сфері послуг (транспортних, поштових тощо).

Метою створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС є формування спільного економічного простору України та ЄС у рамках поступової економічної інтеграції до спільного Європейського ринку шляхом поетапної реалізації чотирьох свобод – вільного руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили.

Створення ЗВТ+ передбачає:

- повну лібералізацію торгівлі товарами, зокрема промисловою продукцією, у т.ч. енергоносіями, сільськогосподарськими товарами, продуктами рибальства тощо, тобто вільний і безперешкодний доступ на відповідні ринки;

- зменшення нетарифних обмежень в Україні у торгівлі промисловими товарами шляхом гармонізації та/або взаємного визнання оцінки відповідності технічним стандартам ЄС (АСАА+);
- зменшення нетарифних обмежень у торгівлі сільськогосподарською продукцією у рамках співробітництва у сфері санітарних та фітосанітарних заходів;
- значну лібералізацію ринків послуг;
- забезпечення ефективного регулювання стосовно заохочення та захисту прямих іноземних інвестицій;
- свободу заснування компаній;
- запровадження заходів, спрямованих на поступове забезпечення вільного руху капіталу та здійснення платежів;
- забезпечення прозорості та передбачуваності регулювання внутрішнього ринку України згідно з Європейськими та міжнародними стандартами;
- наближення внутрішньої політики України, зокрема у сфері конкуренції, корпоративного управління, захисту прав інтелектуальної власності, державних закупівель тощо, до загальноприйнятих правил міжнародної та Європейської практики;
- забезпечення двостороннього митного співробітництва, зокрема спрощення митних процедур та підвищення ефективності діяльності митних органів в контексті сприяння торгівлі;
- запровадження ефективного механізму врегулювання суперечок.

Незалежними експертами було проведено дослідження економічних передумов створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Положення щодо ЗВТ стануть складовою частиною Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та визначатимуть правову базу для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та ЄС, а також для регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС.

Наповнення майбутньої ЗВТ буде спрямовуватися на досягнення максимально глибокої економічної інтеграції, до якої будуть готові сторони, та не матиме аналогів з попередньої практики Євросоюзу.

Запровадження режиму вільної торгівлі відбуватиметься в рамках всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі у форматі «ЗВТ+» з акцентом на регуляторному співробітництві.

Зважаючи на те, що невід'ємною частиною поглибленої ЗВТ буде приведення українського законодавства та практики у відповідність до норм та положень ЄС, особливого значення набуває положення щодо застосування міжнародних та Європейських стандартів та інструментів у відповідних сферах співпраці.

Попередні домовленості передбачають, що імпорتنі тарифи усуватимуть асиметрично: для ЄС – після набуття угодою чинності з огляду на вищу конкурентоспроможність європейських товарів; для України – упродовж п'ятидесяти, а для деяких видів товарів – до 15 років.

ЄС має допомогти Україні у вирішенні митних проблем через технічну допомогу українським прикордонникам і фінансову допомогу у придбанні сучасного прикордонного обладнання. У відповідь ЄС може вимагати всеосяжної

митної реформи та спрощення Україною прикордонного контролю. Пріоритетом на найближче майбутнє стане виявлення великих і хронічних затримок дорожнього руху на кордоні між Україною та ЄС. Корупція – основний складник цієї проблеми, без її подолання реалізація амбітних планів про вільну торгівлю буде неможливою.

На перешкоді стоять також непрозорість умов ведення бізнесу в Україні, державна допомога окремим підприємствам і галузям, що стоїть на заваді вільній конкуренції, складна податкова система та наявність великого числа бюрократичних процедур.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Місія Європейського Союзу в XXI столітті полягає в наступному:

- підтримувати та розбудовувати встановлені між державами-членами мирні відносини;
- об'єднувати європейські країни через практичне співробітництво;
- створювати безпечні умови життя громадян Європи;
- сприяти економічній та соціальній солідарності;
- зберігати європейські самобутність та розмаїття у глобалізованому світі;
- відстоювати цінності, які поділяють європейці.

2. Глави держав та урядів членів Євросоюзу зустрічаються в рамках Європейської Ради для визначення загального політичного курсу ЄС та ухвалення важливих рішень з ключових питань.

Рада Міністрів ЄС, що складається з міністрів держав — членів Європейського Союзу, має регулярні зустрічі, під час яких ухвалює політичні рішення та законодавчі акти.

Європейський Парламент, який представляє населення, поділяє законодавчі та бюджетні повноваження з Радою Європейського Союзу.

Європейська Комісія, що представляє спільний інтерес ЄС, є основним виконавчим органом. Вона наділена правом законодавчої ініціативи й забезпечує належну імплементацію політики ЄС.

3. Свою діяльність Європейський Союз проводить у різних сферах — усюди, де вона може приносити реальну користь державам-членам. Це, зокрема:

- інноваційна політика, яка уможливорює залучення новітніх технологій до таких галузей, як охорона довкілля, наукові дослідження та розробки, енергетика;
- політика солідарності (також відома як політика згуртування) в регіональних, сільськогосподарських та соціальних питаннях.

Союз фінансує ці сфери діяльності з річного бюджету, що дозволяє доповнювати та посилювати заходи, здійснювані національними урядами.

Бюджет ЄС є невеликим порівняно з сумарними статками його держав-членів: він представляє не більше 1,23% від їхнього сукупного валового національного доходу.

4. Єдиний ринок є одним із найбільших досягнень Європейського Союзу. Обмеження щодо торгівлі та вільної конкуренції між державами-членами було поступово усунуто, що призвело до покращення рівня життя громадян.

Єдиний ринок ще не став єдиним економічним простором. Деякі сектори економіки (зокрема послуги, що забезпечують публічні потреби) досі регулюються національним законодавством. Свобода в наданні послуг несе переваги, оскільки стимулює економічну активність.

ЄС реалізував низку ініціатив (щодо транспорту, конкуренції тощо) для забезпечення якомога більшої вигоди багатьом підприємствам і споживачам від відкриття єдиного ринку.

Громадяни Європейського Союзу можуть подорожувати, жити і працювати в будь-якій країні ЄС. ЄС заохочує і фінансує програми для зближення громадян Євросоюзу, зокрема в галузі освіти та культури.

Починає з'являтися «європейський публічний простір», що складається із загальноєвропейських політичних партій. Громадяни прямим голосуванням кожні п'ять років обирають новий Європейський Парламент, який потім затверджує новий склад Європейської Комісії.

5. Європейський Союз відкритий для будь-якої європейської країни, що відповідає демократичним, політичним та економічним критеріям членства у ньому.

Після кількох розширень (останнє відбулося 2007 року) кількість членів ЄС зросла з шести до 27. Ще дев'ять країн ведуть переговори про приєднання до ЄС (у тому числі Туреччина і Хорватія) або перебувають на різних етапах підготовки до вступу. Очікується, що Хорватія стане 28 країною, яка приєднається до Союзу.

Кожна угода про вступ нової країни вимагає одностайного схвалення всіма державами-членами. Крім того, перед кожним новим розширенням ЄС оцінює власні можливості з огляду на прийняття нового члена та здатність його інституцій продовжувати нормально функціонувати.

Послідовне розширення ЄС допомогло зміцнити та стабілізувати демократію і безпеку в Європі, а також посилило економічне зростання та торговий потенціал ЄС.

6. Останнє розширення ЄС поставило питання не лише про визначення географічних меж інтегрованої Європи, а й формування нової європейської регіональної стратегії відносин з країнами, що стали його новими сусідами на Півдні та Сході. Приєднання до ЄС країн балканського регіону та проведення на тривалий час адаптаційних реформ викликає необхідність пошуку якісно нових форматів взаємовідносин між ЄС та новими країнами-сусідами, особливо на Сході. Слід враховувати й те, що нова європейська регіональна стратегія змушує нові країни-сусіди також переглянути свої національні зовнішньополітичні стратегії з урахуванням змін, що відбулися в регіоні та нових перспектив взаємовідносин з ЄС.

Незважаючи на досить чітке визначення сьогодні майбутніх кордонів інтегрованої Європи, нова євроінтеграційна стратегія передбачає збереження відкритого характеру ЄС, остаточно не виключаючи можливість приєднання до Спільноти країн, що сьогодні не зазначені у списку кандидатів, але з часом можуть ними стати.

7. Україна після проголошення незалежності веде пошук власного місця в європейських інтеграційних процесах. Ключовим напрямком зовнішньої політики України та її стратегічним курсом визнано вступ до ЄС. Головним зовнішньополітичним пріоритетом України в середньостроковому вимірі визначено отримання статусу асоційованого члена ЄС. Ідея європейського вибору позитивно сприймається населенням України, євроінтеграційні прагнення України збігаються з необхідністю її модернізації й радикального реформування.

Важливим досягненням на євроінтеграційному шляху України є формування договірно-правових і політичних засад співробітництва з ЄС.

Базовим документом, який визначив правовий механізм двостороннього економічного, фінансового, соціального і культурного співробітництва, розвитку політичного діалогу, стала Угода про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС.

8. Реалізація євроінтеграційної стратегії визначає здійснення системних перетворень у державі та суспільстві, а також становлення і розширення практичного співробітництва між Україною і ЄС у всіх магістральних напрямках - торговельному та економічному; у сфері зовнішньої політики і політики безпеки; юстиції й внутрішніх справ; гуманітарній сфері.

9. Усе більш реальним у відносинах з Україною на найближчу та середньострокову перспективу стає сценарій вибіркового зближення через підписання Угоди про асоціацію з ЄС, яка включає в себе розділи про політичне співробітництво та про ЗВТ+.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бояр А.О. Торговельно-економічні відносини між Україною та ЄС: Регулювання зовнішньої торгівлі та конкуренції в умовах єдиного ринку ЄС. – К.: Міленіум, 2008. – 384 с.
2. Гнатюк М.М., Малик Я.Ф., Прокопенко Л.Л. Модуль 2. Відносини з Європейським Союзом та процес європейської інтеграції України. / Relations Between Ukraine and the EU and European Integration Process. Навч. посіб. / За заг. ред. М.Бойцуна, І.Грицяка, Я.Мудрого, О.Рудіка, Л.Прокопенка, В.Стрельцова. – К.: Міленіум, 2009. – 782 с.
3. Грицяк І.А., Говоруха В.В., Стрельцов В.Ю. Модуль 1. Правова та інституційна основи Європейського Союзу: Підручник (З грифом МОН України) За заг. ред. М.Бойцуна, І.Грицяка, Я.Мудрого, О.Рудіка, Л.Прокопенка, В.Стрельцова. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. – 620 с. – (Серія «Бібліотека державного службовця у галузі європейської інтеграції»).
4. Дзяд О.В., Рудік О.М. Спільні політики Європейського Союзу та їх значення для України: Навчальний посібник / Common EU Policies and Their Significance for Ukraine: - Навч. пос. / За заг. ред. М.Бойцуна, І.Грицяка, Я.Мудрого, О.Рудіка, Л.Прокопенка та В.Стрельцова. – К.: Міленіум, 2009. – 668 с.
5. Путівник по Лісабонському договору. – К.: Представництво Європейського Союзу в Україні, 2010. – 11 с.
6. Софіщенко І.Я. Торговельно-економічні відносини між Україною та ЄС: стан та перспективи. – К.: Міленіум, 2009. – 314 с.
7. Тамм А. Є., Стрельцов В. Ю., Дзюндзюк В. Б. Модуль 5. Україна – ЄС: розвиток відносин та основні напрями співробітництва : Модуль 5 : навч. посіб. / за заг. ред. М. Бойцуна, Я. Мудрого, О. Рудіка. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2009. – 144 с.
8. Фонтен, Паскаль. Європа у 12 уроках. - Київ: Представництво ЄС в Україні, видавництво «Фенікс», 2011. – 68 с.

Нормативно-правові акти

1. Закон України “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” від 18 березня 2004 р. №1629.
2. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р., N40.
3. Указ Президента України від 11 червня 1998 року № 615/98 “Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу”.
4. Указ Президента України Про державні програми з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004 – 2007 роки від 13 грудня 2003 р. №1433.
5. Указ Президента України Про Концепцію адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу від 5 березня 2004 №278/2004.

Рекомендовані адреси сайтів

1. Урядовий портал. „Європейський вибір”:
http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=741034&cat_id=31455
2. Відносини Україна-ЄС на сайті ЄС:
http://ec.europa.eu/external_relations/ukraine/index_en.htm
3. Відносини Україна - ЄС - МЗС України: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/400.htm>

4. Хронологія двосторонніх відносин Україна – ЄМ, тексти угод, доповіді, інші матеріали – Сайт Представництва ЄС в Україні: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/chronology/index_uk.htm
5. Україна-ЄС: хронологія відносин: <http://www.delukr.ec.europa.eu/page262.html>
6. Всі угоди між Україною та ЄС:
http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=31609
7. Угода про партнерство та співробітництво:
http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=31652&cat_id=31609&ctime=1148909555021
8. Угода про реадмісію Україна - ЄС: <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/eu/ua/publication/content/11746.htm>
9. Угода про спрощення оформлення віз Україна - ЄС: <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/eu/ua/publication/content/11577.htm>
10. Європейська політика сусідства. - <http://www.delukr.ec.europa.eu/page28249.html>.
11. Європейська політика сусідства. Стратегія. -
http://www.delukr.ec.europa.eu/data/doc/Strategy-Paper_may04_ukr.pdf.
12. Розширена Європа — Сусідні країни: Нова структура відносин з нашими східними та південними сусідами. Повідомлення Європейської Комісії для Ради та Європейського Парламенту. - <http://www.delukr.ces.eu.int>.
13. Європейський Союз (ЄС) - Представництво Європейського Союзу в Україні:
http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_uk.htm
14. Представництво України при Європейському Союзі: <http://www.ukraine-eu.be/>
15. Бібліотека Міжнародного центру перспективних досліджень. Тема „Європейська інтеграція” . – <http://www.icps.kiev.ua/library>
16. Вісник “УНІАН – Новини ЄС”: <http://unian.net/ukr/products/95/>
17. Довідник з європейської інтеграції <http://eu-directory.ea-ua.info/>

ТЕСТОВІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Участь України у загальноєвропейському процесі та європейських структурах вперше була задекларована:

- а) у Постанові Верховної Ради УРСР від 25 грудня 1990 р. "Про реалізацію Декларації про державний суверенітет України у сфері зовнішніх зносин";
- б) у Декларації про державний суверенітет України від 24 серпня 1991 р.;
- в) в Угоді про партнерство і співробітництво з ЄСп.

2. Порівняно з більшою частиною інших країн Східної Європи, Україна зіткнулася з додатковими труднощами державного будівництва. Серед головних проблем можна назвати:

- а) занадто великий експериментаторський «перебудовчий» пошук економічних реформ, що мали місце в 1980-х рр., порівняно з дуже поміркованими діями в інших країнах Центральної та Східної Європи (Польща, Угорщина та ін.);
- б) відсутність хоча б часткових економічних реформ, що мали місце в 1980-х рр. в інших країнах Центральної та Східної Європи (Польща, Угорщина та ін.).

3. 14 червня 1994 р. в Люксембурзі Києвом і Брюсселем було підписано?

- а) План дій Україна-ЄС;
- б) Угоду про партнерство і співробітництво (УПС);
- в) Угоду про лібералізацію візового режиму між Україною та країнами Шенгенської зони;
- г) Угоду про реадмісію.

4. Входження України до правового поля багатосторонньої торговельної системи ГАТТ/СОТ стало:

- а) перешкодою на шляху інтеграції економіки України в ринкову систему ЄС, оскільки в СОТ домінують США;
- б) перешкодою для торгівлі з Росією;
- в) передумовою успішної інтеграції економіки України в ринкову систему ЄС, забезпечення гарантованого доступу українських товарів до ринку ЄС.

5. Період чинності УПС:

- а) 10 років, після чого її дія буде автоматично продовжуватись, якщо Угода не буде денонсована Україною або ЄС;
- б) 10 років, після чого її дія припиняється;
- в) 50 років;
- г) не обмежено, оскільки вона має рамковий характер.

6. Події, які стали етапними у процесі зближення України з ЄС, серед них – ратифікація і початок імплементації УПС; набуття Україною членства у Раді Європи й ОБСЄ; членство в програмі "Партнерство заради миру"; підписання в Мадриді Хартії про особливе партнерство України з НАТО; ратифікація

Україною Європейської конвенції з прав людини; початок переговорів щодо вступу України до СОТ, відбувалися за часів президентства:

- а) Л.Кравчука;
- б) Л.Кучми;
- в) В.Ющенко;
- г) В.Януковича.

7. Відносини України з Європейським Союзом у сучасній зовнішньо- і внутрішньополітичній ситуації мають для України виключно важливе значення, оскільки:

- а) йдеться про спробу реалізувати політику багатовекторності шляхом вступу у митний союз з ЄС та з Росією, Білоруссю і Казахстаном одночасно;
- б) йдеться про активні контакти з одним із найавторитетніших зарубіжних партнерів;
- в) йдеться про можливість здійснення Україною стратегічного вибору на перспективу, від якого залежатимуть місце і роль нашої держави у новій системі міжнародних відносин.

8. До основних вимог Копенгагенських критеріїв вступу до ЄС належать:

- а) визнання англійської мови як мови офіційного спілкування;
- б) приведення системи освіти у відповідність до європейських вимог;
- в) вступ до зони євро;
- г) повага та захист прав меншин;
- д) наявність ринкової економіки;
- е) підписання Шенгенської Декларації;
- є) підвищення тарифів на комунальні послуги;
- ж) зменшення кількості соціальних пільг;
- з) стабільність установ, що гарантують демократію;
- и) верховенство права;
- і) забезпечення прав людини.

9. Серед країн, на які розповсюджується Європейська політика сусідства, є:

- а) Україна, Молдова, Білорусь, Росія, Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Марокко, Палестина, Сирія, Туніс
- б) лише Україна, Білорусь, Молдова, Азербайджан, Вірменія, Грузія

10. Серед країн, на які розповсюджується політика Східного партнерства, є:

- а) Україна, Молдова, Білорусь, Росія, Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Марокко, Палестина, Сирія, Туніс;
- б) лише Україна, Білорусь, Молдова, Азербайджан, Вірменія, Грузія.

11. Нова угода з ЄС, яку парафували ЄС та Україна, називається:

- а) Угода про партнерство і співробітництво;
- б) Європейська угода;
- в) Угода про зону вільної торгівлі;
- г) Угода про асоціацію.

12. Стосовно питань щодо недоліків судової, пенітенціарної системи, свободи слова в Україні тощо:

- а) ЄС не має права втручатися ні в якій формі, оскільки це внутрішні справи України;
- б) ЄС має право втручатися, оскільки, по-перше, розвиток демократії та правової держави – одне із завдань Європейської політики сусідства, по-друге, це одна з вимог Копенгагенських критеріїв.

13. Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає:

- а) створення поглибленої та всеохоплюючої ЗВТ;
- б) політичний діалог, в тому числі, з питання розвитку демократії в Україні;
- в) лише економічну складову – ЗВТ+, без жодних політичних складових;
- г) входження України в єдиний адміністративний простір ЄС;
- д) реформування державної служби в Україні на єдиних європейських засадах.

14. Європейська інтеграція після Другої світової війни сприймалася як:

- а) спосіб збереження незалежності континенту від американської експансії
- б) чинник стримування поширення комунізму в Західній Європі;
- в) протистояння СРСР в холодній війні;
- г) можливість відновлення європейської ідентичності.

15. Державами-засновниками Європейських Спільнот є:

- а) Німеччина;
- б) Бельгія;
- в) Іспанія;
- г) Нідерланди;
- д) Великобританія;
- е) Франція;
- є) Італія;
- ж) Люксембург;
- з) Ірландія;
- и) Фінляндія;
- і) Австрія.

16. Який орган (органи) здійснює виконання, реалізацію рішень, прийнятих в ЄС?

- а) громадяни, зацікавлені групи, експерти;
- б) Комісія;
- в) національні та місцеві органи влади;

- г) Парламент і Рада Міністрів;
- д) Комісія і Суд.

17. День Європи (9 травня) є щорічне свято миру і єдності в Європі, присвячене:

- а) перемозі над фашизмом;
- б) історичній заяві міністра закордонних справ Франції Робера Шумана;
- в) Створенню Європейської Спільноти Вугілля і Сталі;
- г) творенню Європейської Економічної Спільноти.

18. Які інституції беруть участь у процедурі ухвалення правових актів ЄС, яка називається «звичайна законодавча процедура»?

- а) громадяни, зацікавлені групи, експерти;
- б) Комісія і Європейський Парламент;
- в) Європейський Парламент і Рада Міністрів ЄС;
- г) національні та місцеві органи влади;
- д) Комісія і Суд ЄС.

19. Європейський Союз — це:

- а) конфедерація країн;
- б) федеративна держава;
- в) новий тип структури, що не підпадає під жодну традиційну правову категорію.

20. Рада Міністрів ЄС:

- а) представляє національні уряди;
- б) представляє населення країн ЄС;
- в) є незалежним від урядів країн ЄС органом, який захищає колективні європейські інтереси.

ДЛЯ НОТАТОК

[illegible]

ДЛЯ НОТАТОК

[illegible]

ДЛЯ НОТАТОК

[illegible]